فصلنامه اعتیاد پژوهی سوءمصرف مواد، سال یازدهم، شماره چهل و دوم، تابستان ۱۳۹۶
Quarterly Journal of Research on Addiction, Vol. 11, No. 42, Summer 2017

مقاله پژوهشی

Research

رابطه عِلّی سبک‌های والدگری و سبک دلبستگی ناایمن با آمادگی به اعتیاد، از طریق میانجی‌گری ویژگی‌های شخصیتی و سبک‌های هویت در دانشجویان

فریبا داودی[۱]، مهناز مهرابی‌زاده هنرمند[۲]، سید اسماعیل هاشمی[۳]

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۳/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۴/۲۱

چکیده

هدف: هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه عِلّی سبک‌های والدگری و سبک دلبستگی ناایمن با آمادگی به اعتیاد، از طریق میانجی‌گری ویژگی‌های شخصیتی و سبک‌های هویت در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز بود. **روش:** این پژوهش از نوع همبستگی بود و شرکت‌کنندگان ۱۷۸ نفر از دانشجویان بودند که به روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شدند. ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش شامل مقیاس ایرانی آمادگی اعتیاد، مقیاس سبک‌های والدگری (سهل‌گیرانه و مستبدانه)، مقیاس سبک دلبستگی ناایمن (دوسوگرا / اضطرابی و اجتنابی)، پرسش‌نامه ویژگی‌های شخصیتی نئو- فرم کوتاه (روان‌رنجورخویی و بازبودن نسبت به تجربه) و مقیاس سبک‌های هویت (هویت سردرگم و زودرس) بود. **یافته‌ها:** ارزیابی الگوی پیشنهادی با استفاده از روش تحلیل مسیر انجام گرفت. جهت آزمون روابط غیرمستقیم از روش‌بوت استراپ (نرم‌افزار AMOS- 21) استفاده شد. نتایج نشان داد که مدل پیشنهادی برازش قابل قبولی با داده‌ها دارد. ضرایب مسیر مستقیم (حاصل از تحلیل مسیر) و غیر مستقیم (حاصل از روش بوت استراپ) نشان‌دادند که سبک‌های والدگری سهل‌گیرانه و مستبدانه و سبک دلبستگی ناایمن به طور مستقیم و به طور غیر مستقیم از طریق ویژگی‌های شخصیتی روان‌رنجورخویی و بازبودن نسبت به تجربه و سبک‌های هویت زودرس و سردرگم روی آمادگی اعتیاد تاثیر دارند. **بحث و نتیجه‌گیری:** برای مهار و درمان اعتیاد باید هم به متغیرهای نزدیک مانند ویژگی‌های شخصیتی و هم متغیرهای دور مانند سبک‌های هویت و سبک‌های والدگری توجه کرد.

کلیدواژه‌ها: آمادگی به اعتیاد، سبک‌های والدگری، سبک دلبستگی ناایمن، ویژگی‌های شخصیتی، سبک‌های هویت

۱.. نویسنده مسئول: دانشجوی کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران، پست الکترونیک: fariba.davoodi1370@gmail.com
۲. استاد گروه روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران
۳. دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

مقدمه

سوءمصرف موادمخدر و مسئله اعتیاد یکی از مهم‌ترین مشکلات عصر حاضر است که گستره‌ای جهانی پیداکرده و به یک معضل روانی، اجتماعی و خانوادگی تبدیل‌شده است (رحیمی‌موقر، ۱۳۸۵). در تمام جوامع مختلف دنیا، نوجوانان آسیب‌پذیرترین قشر در برابر پدیده مهلک اعتیاد می‌باشند. عدم وجود شرایط مناسب بهداشتی، تربیتی، فرهنگی، اجتماعی برای گذر از چنین مرحله حساسی باعث به وجود آمدن آسیب و بزه اجتماعی نظیر اعتیاد می‌شود. بنابراین به‌منظور برنامه‌ریزی دقیق، واقع‌بینانه و اثربخش درباره‌ی پیشگیری اولیه از مصرف موادمخدر باید عوامل خطرزا و محافظت‌کننده[1] شناسایی شوند (پاندینا[2]، ۲۰۰۶).

پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهند که برای پذیرش و مصرف موادمخدر، وجود زمینه‌های رشدی ناسالم ضروری است. اولین عامل سبک‌های والدگری است که با گرایش به سوءمصرف مواد ارتباط دارد، مجموعه‌ی سبک‌های والدگری در عملکرد سالم و سازگاری فرزندان نقشی بس حیاتی دارند. نوجوانانی که والدین سهل‌گیر یا مستبد دارند، در مقایسه با نوجوانانی که چنین والدی ندارند، سازگاری بدتری دارند. همچنین، والدین سهل‌گیر می توانند فرزندان را در یافتن هویت، سردرگم و مضطرب کنند، یا سبب شکل‌گیری هویت زودرس در آن‌ها شوند. علاوه براین، درصورتی‌که والدین، نوجوانان خود را به طور کامل کنترل کنند دچار همین بحران می‌شوند (ایسلی، سوننس، کون، داریز، و برزونسکی[3]، ۲۰۰۸). هارتمن[4] و همکاران (۲۰۱۵) سبک سهل‌گیرانه و مستبدانه را با آمادگی به اعتیاد مرتبط دانستند، چرا که این خانواده‌ها روش‌های نادرست ارتباط با فرزند را انتخاب کرده‌اند. نتایج پژوهش جوانوویچ و ماریانا[5] (۲۰۱۴) نشان داد که در گروه معتاد، عملکرد خانوادگی ناقص و سبک والدگری غلط سهل‌گیرانه و مستبدانه، اشتیاق به سمت مواد را در نوجوانان افزایش می‌دهد. آنابل[6] و همکاران (۲۰۱۴) در

1. protective
2. Pandina
3. Isle, Soenens, Koen, Duriez, & Berzonsky
4. Hartman
5. Jovanovic & Mariana
6. Annabelle

مطالعه‌ی نوجوانان آسیب‌پذیر در برابر موادمخدر، ویژگی‌های شخصیتی روان‌رنجور خویی و باز بودن نسبت به تجربه را به‌عنوان پیش‌بینی کننده‌های مهمی برای آمادگی به اعتیاد دانستند. افراد دارای سبک سردرگم/زودرس از مواجه‌شدن با مشکلات و تعارض‌های شخصی اجتناب می‌کنند و نسبت به آینده‌ی خود بی‌تفاوت‌اند، بنابراین تصمیمات خود را به تعویق می‌اندازند و دست به اعمال مرگبار مانند مصرف موادمخدر می‌زنند (دینر و کریک[1]، ۲۰۱۲). مفهوم سبک دلبستگی ناایمن از عوامل مهم دیگری است که مستقیماً بهداشت روانی فرد را متأثر می‌کند. ازنظر بالبی[2] (۱۹۰۷)، هدف نظام روانی- زیستی در کودک، دستیابی به احساس ایمنی و حمایت واقعی یا ادراک‌شده از تعامل نزدیک و صمیمی با تصویر دلبستگی است (آینزورث[3]، ۱۹۸۹؛ میکولیسنر و ۲۰۰۵). افکار، انتظارات و احساساتی که درنتیجه‌ی تجارب دلبستگی اولیه در کودک ایجاد می‌شود، الگوهای فعال درونی یا نگرش‌های شناختی - هیجانی را ایجاد می‌کند که به موجب آن، کودک خود را ارزشمند و دوست داشتنی، مدل خود مثبت (و دیگران را قابل اعتماد و ارزشمند)، مدل دیگران مثبت (و یا خود را بی‌کفایت و حساس به طرد)، مدل خود منفی (و دیگران را غیرقابل اعتماد و بی‌ارزش) و مدل دیگران منفی تلقی کند. بنابراین، سبک دلبستگی می‌تواند پیش‌بینی کننده‌ی تصمیم‌های بعدی نوجوان باشد (آینزورث، ۱۹۸۹؛ میکولیسنر و شاور، ۲۰۰۵). کسل، واردل، و رابرت[5] (۲۰۱۴) پس از بررسی گروهی از افراد مصرف کننده مواد، سبک‌های دلبستگی ناایمن (اضطرابی/دوسوگرا و اجتنابی) را از عوامل پیش‌بینی کننده برای مصرف مواد دانستند. همچنین، تیلور، ماگبی، کاشنر، و اتکینسون[6] (۲۰۱۴) رابطه مثبت سبک دلبستگی ناایمن را با آمادگی به اعتیاد در یک نمونه بالینی از بیماران الکلی نشان دادند. ترابیان، عامری، و خدابخش (۱۳۹۱) افراد دارای دلبستگی ناایمن را که روان‌رنجور هستند و در تجربه وقایع جدید از خود کنترل بروز نمی‌دهند را مستعد کارهای خطرناک از جمله اعتیاد دانستند.

سال یازدهم، شماره ۴۲، تابستان ۱۳۹۶
Vol. 11, No. 42, Summer 2017

1. Diener & Crics
2. Bowlby
3. Ainsworth
4.Shaver
5. Kassel, Wardle, & Robert
6. Taylor, Magby, Kushner, & Atkinson

امانی و مجذوبی (۱۳۹۰) افراد دارای سبک دلبستگی ناایمن که هیچ ارتباط سازمان یافته‌ای با دیگران برقرار نمی‌کنند و در انجام تصمیمات خود بلاتکلیف هستند در معرض خطر کسب هویت سردرگم و زودرس می‌دانستند.

با توجه به مباحث مطرح شده، می‌توان این موضوع را مطرح کرد که سبک‌های والدگری و روابط بین فردی دوران اولیه‌ی زندگی که تعیین‌کننده‌ی سبک دلبستگی است، در روان‌رنجورخویی و باز بودن نسبت به تجربه و سبک‌های هویت سردرگم و زودرس نقش دارند؛ از سوی دیگر این عوامل می‌توانند، در دوران نوجوانی و جوانی در آمادگی به اعتیاد اثر داشته باشند. هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه عِلّی سبک‌های والدگری (سهل‌گیرانه و مستبدانه) و سبک دلبستگی ناایمن (دوسوگرا / اضطرابی و اجتنابی) با میانجی‌گری ویژگی‌های شخصیتی (روان‌رنجورخویی و باز بودن نسبت به تجربه) و سبک‌های هویت (سردرگم و زودرس) با آمادگی به اعتیاد در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز است. مدل فرضی پژوهش حاضر در شکل ۱ نشان داده‌شده است.

سال یازدهم، شماره ۴۲، تابستان ۱۳۹۶
Vol. 11, No. 42, Summer 2017

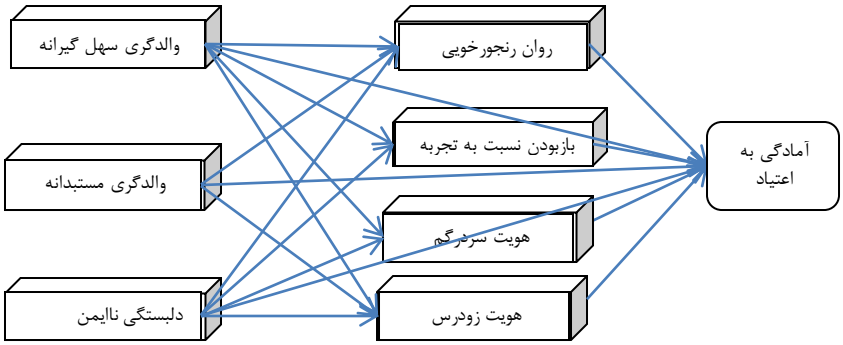

شکل ۱: مدل فرضی پژوهش حاضر

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

پژوهش حاضر از نوع تحقیقات همبستگی است که در آن روابط بین متغیرهای پژوهش در قالب یک مدل علی از نوع تحلیل مسیر مورد تحلیل قرار گرفت. جامعه آماری مرکب

از دانشجویان دختر و پسر مقطع کارشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز بود که در سال تحصیلی ۱۳۹۵- ۱۳۹۴ به تحصیل اشتغال داشتند. از این جامعه تعداد ۱۷۸ دانشجو که با روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شده بودند در تحقیق شرکت کردند. توضیح اینکه ابتدا از بین ۱۲ دانشکده به صورت تصادفی پنج دانشکده انتخاب شدند و سپس از هر دانشکده چهل دانشجو (جمعا ۲۰۰ نفر) به صورت تصادفی انتخاب شدند و پرسش‌نامه‌های پژوهش بین آن‌ها توزیع شد. نهایتا ۱۷۸ پرسش‌نامه قابل تحلیل بازگردانده شد.

ابزار

۱- مقیاس ایرانی آمادگی به اعتیاد: توسط زرگر (۱۳۸۵) با توجه به وضعیت روانی اجتماعی جامعه‌ی ایرانی ساخته شده است. این مقیاس شامل ۳۶ گویه و ۵ گویه‌ی دروغ‌سنج است که دو عامل آمادگی منفعل و آمادگی فعال را می‌سنجد. ۲۸ ماده آن مربوط به عامل آمادگی فعال و ۸ ماده آن مربوط به آمادگی منفعل است. نمره‌گذاری هر سوال بر روی یک پیوستار از صفر (کاملا مخالفم) تا ۳ (کاملا موافقم) انجام می‌شود. در عامل اول (آمادگی فعال)، بیشترین سؤال‌ها به ترتیب مربوط به رفتارهای ضداجتماعی، میل به مصرف مواد و هیجان‌خواهی بوده و در عامل دوم (آمادگی منفعل)، بیشترین سؤال‌ها مربوط به عدم ابراز وجود و افسردگی می‌باشد. زرگر (۱۳۸۵) اعتبار مقیاس ایرانی آمادگی به اعتیاد را، با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۹۰ به دست آورد. عامل فعال ۰/۹۱ و عامل منفعل ۰/۷۵ گزارش شد. در این پژوهش اعتبار به روش آلفای کرونباخ و تنصیف در عامل فعال به ترتیب ۰/۸۸ و ۰/۸۳ و برای عامل منفعل به ترتیب ۰/۷۳ و ۰/۷۰ به دست آمد. برای محاسبه روایی این مقیاس از دو روش استفاده شد. در روایی ملاکی، پرسش‌نامه آمادگی به اعتیاد دو گروه معتاد و غیرمعتاد را به خوبی از یکدیگر تمیز داده است. روایی سازهٔ نیز از طریق همبسته کردن نمرات آن با نمرات پرسش‌نامه ۲۵ ماده‌ای علائم بالینی ۰/۴۵ گزارش شد (زرگر، نجاریان و نعامی، ۱۳۸۷).

۲- مقیاس سبک‌های والدگری: مقیاس سبک‌های والدگری بامریند[1] (۱۹۷۱) شامل ۳۰ گویه می‌باشد که ۱۰ گویه‌ی آن سبک سهل‌گیرانه، ۱۰ گویه‌ی دیگر سبک استبدادی و ۱۰ گویه سبک قاطع را می‌سنجد. در این مطالعه دو سبک والدگری سهل‌گیرانه و مستبدانه مورد بررسی قرار گرفتند. گویه‌ها از ۰-۴ نمره‌گذاری می‌شوند (پازانی، ۱۳۸۳). بامریند (۱۹۷۱) میزان اعتبار این مقیاس را با روش بازآزمایی با فاصله زمانی یک هفته ۰/۸۱ برای سهل‌گیر، ۰/۸۵ برای مستبد به دست آورد. بوری[2] (۱۹۹۱) اعتبار مقیاس را با استفاده از روش بازآزمایی با فاصله زمانی یک هفته در گروه مادران به ترتیب ۰/۸۱ برای سبک سهل‌گیر، و ۰/۸۶ برای شیوه‌ی مستبد، گزارش نمود. در پژوهش حاضر، آلفای کرونباخ و تنصیف برای سبک والدگری سهل‌گیرانه و سبک والدگری مستبدانه به ترتیب ۰/۷۸، و ۰/۷۶؛ و ۰/۷۹، و ۰/۷۳ به دست آمد. اسفندیاری (۱۳۷۴) برای تعیین روایی صوری آن اصلاحات لازم را به عمل‌آورده و جمله‌های دیگری نیز به آن افزوده است. نتیجه‌ی این بررسی نشان داده است که این مقیاس دارای روایی صوری می‌باشد (اسفندیاری، ۱۳۷۴).

۳- مقیاس سبک‌های دلبستگی: مقیاس سبک‌های دلبستگی سیمپسون (۱۹۹۰)، شامل ۱۳ گویه است که ۵ گویه سبک دلبستگی ایمن و ۴ گویه سبک دلبستگی اجتنابی و ۴ گویه‌ی دیگر سبک دلبستگی مضطرب دوسوگرا را می‌سنجد. پاسخ‌دهی لیکرت ۵ حالتی (از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف) می‌باشد. ضرایب آلفای کرونباخ و تنصیف برای دلبستگی ایمن به ترتیب ۰/۵۷ و ۰/۵۴ و برای دلبستگی ناایمن (دوسوگرا / اضطرابی و اجتنابی) به ترتیب ۰/۶۶ و ۰/۶۹ به دست آمده است (رضازاده،۱۳۸۱). در پژوهش حاضر نیز اعتبار مقیاس سبک‌های دلبستگی ناایمن (دوسوگرا/ اضطرابی و اجتنابی) با استفاده از روش آلفای کرونباخ و تنصیف به ترتیب ۰/۶۱، و ۰/۵۹ به دست آمد. سیمپسون (۱۹۹۰) روایی این مقیاس را در حد قابل قبولی دانست. همچنین، نتایج روایی سازه این مقیاس نشان داد که از روایی خوبی برخوردار است (عباسی و سرچشمه، ۱۳۸۴).

۴- پرسش‌نامه شخصیتی نئو-فرم کوتاه: دارای ۶۰ گویه است که برای اندازه‌گیری پنج عامل شخصیت شامل (روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، باز بودن نسبت به تجربه،

1. Baumrind
2. Buri

توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی) استفاده می‌شود. برای هر عامل، ۱۲ گویه وجود دارد. پاسخ‌دهی آن‌ها در قالب مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) امکان‌پذیر است. ضرایب اعتبار خرده‌مقیاس‌های روان‌رنجورخویی و باز بودن نسبت به تجربه ۰/۷۹ و ۰/۸۰ گزارش شده است (کاستا و مک کری، ۱۹۸۵). ضرایب اعتبار این دو خرده‌مقیاس در ایران برای روان‌رنجورخویی ۰/۷۵، و باز بودن نسبت به تجربه ۰/۸۰، بود (گروسی فرشی، ۱۳۸۰). در پژوهش حاضر، اعتبار این پرسش‌نامه با دو روش آلفای کرونباخ و تنصیف برای روان‌رنجورخویی و بازبودن نسبت به تجربه به ترتیب برابر با ۰/۸۳، و ۰/۷۱؛ و ۰/۶۸، و ۰/۶۸ است.

۵-مقیاس گسترش‌یافته حالت‌های هویت‌های من: این آزمون بر اساس نظریه‌ی مارسیا (۱۹۹۳) دارای ۶۴ گویه و ۴ خرده‌مقیاس می‌باشد. فرد در پاسخ به هرسوال باید یکی از گزینه‌های طیف ۶ حالتی (از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف) را انتخاب کند. این خرده مقیاس‌ها ۴ حالت هویت (پیشرفته، مهلت‌خواه، سردرگم و زودرس) را مشخص می‌کنند و هر خرده‌مقیاس شامل ۱۶ گویه می‌باشد. آدامز و بینون (۱۹۸۶) آلفای کرونباخ را برای هویت زودرس ۰/۷۵، و هویت سردرگم ۰/۶۳به دست آوردند. در پژوهش حسن‌نژاد (۱۳۹۰) ضرایب اعتبار با روش آلفای کرونباخ برای هویت سردرگم ۰/۷۲، هویت زودرس ۰/۶۶، گزارش شده است. در پژوهش حاضر نیز اعتبار مقیاس سبک‌های هویت (سردرگم) با استفاده از روش آلفای کرونباخ و تنصیف ۰/۴۵ و ۰/۴۰ و برای هویت زودرس ۰/۶۷ و ۰/۴۹ به دست آمد. نتایج بررسی روایی سازه، همزمان و محتوایی، نشان‌دهنده‌ی روایی قابل‌قبول بود (آقا سلطانی، ۱۳۷۸). آدامز، شی و فیتچ[1] (۱۹۷۹) روایی و اعتبار آزمون را در حد قابل قبولی گزارش کردند.

یافته‌ها

آماره‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه در جدول ۱ ارائه شده است.

1. Shea, & Fitch

جدول۱: میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف-استاندارد	متغیرها	میانگین	انحراف-استاندارد
سبک والدگری سهل‌گیرانه	۱۷/۶۶	۶/۶۲	روان‌رنجورخویی	۲۰/۱۷	۴/۴۴
سبک والدگری مستبدانه	۱۶/۸۳	۶/۸۳	باز بودن نسبت به تجربه	۳۲/۱۲	۵/۴۴
سبک دلبستگی ناایمن	۱۷/۸۳	۴/۹۰	هویت سردرگم	۳۳/۶۰	۵/۳۱

ماتریس همبستگی متغیرها در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول۲: ماتریس همبستگی متغیرهای مورد مطالعه

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱-سبک والدگری سهل-گیرانه	–	–	–	–	–	–	–
۲-سبک والدگری مستبدانه	**۰/۲۱	–	–	–	–	–	–
۳-سبک دلبستگی ناایمن	**۰/۲۴	**۰/۳۴	–	–	–	–	–
۴-روان‌رنجورخویی	**۰/۱۸	**۰/۳۲	**۰/۴۱	–	–	–	–
۵-باز بودن نسبت به تجربه	**۰/۳۴	**۰/۴۸	**۰/۳۰	**۰/۲۸	–	–	–
۶-هویت سردرگم	**۰/۳۶	**۰/۳۶	**۰/۴۵	**۰/۳۷	**۰/۲۵	–	–
۷-هویت زودرس	**۰/۲۴	**۰/۴۲	**۰/۵۱	*۰/۱۱	**۰/۳۴	**۰/۲۷	–
۸-آمادگی به اعتیاد	**۰/۴۹	**۰/۴۰	**۰/۵۳	**۰/۴۹	**۰/۵۵	**۰/۲۱	**۰/۵۹

*p ≤ ۰/۰۵, ** p ≤ ۰/۰۱

همانگونه که در جدول ۲ مشاهده می‌شود تمام روابط بین متغیرها معنادار هستند. به منظور آزمون مدل پژوهش از روش آماری تحلیل مسیر استفاده شد. شاخص‌های برازندگی مدل در جدول ۳ ارائه شده‌اند.

جدول۳: شاخص‌های نکویی برازش مدل تحقیق

شاخص‌ها	χ^2	درجه‌آزادی	x^2/df	GFI	AGFI	NFI	CFI	IFI	TLI	RMSEA
الگوی پیشنهادی	۸/۵۳۲	۵	۱/۷۰۶	۰/۹۸۸	۰/۹۵	۰/۹۷	۰/۹۸۷	۰/۹۸۳	۰/۸۰	۰/۰۶۳

همانگونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود تمامی شاخص‌ها در محدوده‌ی قابل قبول قرار گرفته‌اند. شکل ۲، ضرایب استاندارد مسیر مربوط به روابط بین متغیرهای مدل را نشان می‌دهد. ضرایب مسیر نشان می‌دهند که سبک‌های والدگری و دلبستگی ناایمن روی ویژگی‌های شخصیت و ابعاد هویت اثر می‌گذارند و آن‌ها نیز به روی آمادگی به اعتیاد

اثرگذار هستند. به عبارت دیگر، همه‌ی اثرات مستقیم مفروض در مدل از نظر آماری معنادار هستند.

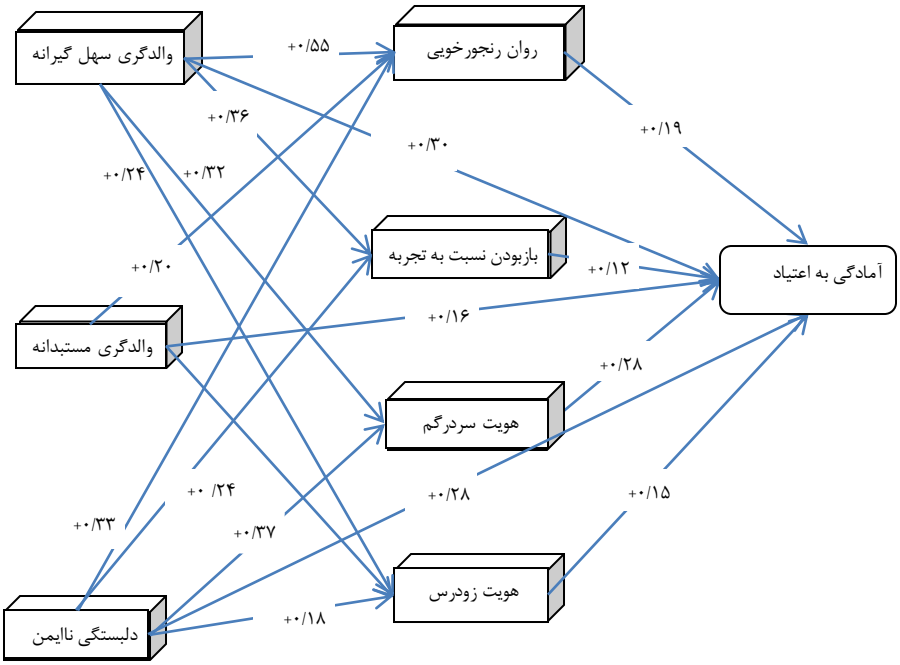

شکل۲: ضرایب مسیر الگوی پیشنهادی

در این مدل، مسیر سبک والدگری سهل گیرانه به آمادگی به اعتیاد (۰/۳۰)، مسیر سبک والدگری سهل گیرانه به روان‌رنجورخویی (۰/۵۵)، مسیر سبک والدگری سهل گیرانه به باز بودن نسبت به تجربه(۰/۳۶)، مسیر سبک والدگری سهل گیرانه به هویت سردرگم (۰/۳۲)، مسیر سبک والدگری سهل گیرانه به هویت زودرس (۰/۲۴)، از لحاظ آماری معنی‌دار است. علاوه براین، مسیرهای سبک والدگری مستبدانه به آمادگی به اعتیاد (۰/۱۶)، مسیر سبک والدگری مستبدانه به روان‌رنجورخویی (۰/۲۰)، مسیر سبک والدگری مستبدانه به هویت زودرس (۰/۲۴)، از لحاظ آماری معنادار شده‌اند. مسیر سبک دلبستگی ناایمن به آمادگی به اعتیاد (۰/۲۸)، مسیر سبک دلبستگی ناایمن به روان رنجورخویی (۰/۳۳)، مسیر سبک دلبستگی ناایمن به باز بودن نسبت به تجربه (۰/۲۴)، مسیر سبک دلبستگی ناایمن به هویت سردرگم(۰/۳۷)، مسیر سبک دلبستگی ناایمن به هویت زودرس (۰/۱۸)، از لحاظ آماری معنادار بوده‌اند.

برای تعیین معناداری روابط واسطه‌ای، از روش بوت استراپ استفاده شد. جدول ۴، نتایج حاصل از بوت استراپ در برنامه ماکرو، پریچر و هیز (۲۰۰۸) در رابطه سبک‌های والدگری (سهل گیرانه و مستبدانه) و سبک دلبستگی ناایمن با آمادگی به اعتیاد از طریق روان‌رنجورخویی و باز بودن نسبت به تجربه و سبک هویت سردرگم و زودرس را نشان می‌دهد.

جدول٤: نتایج روش بوت استراپ مسیرهای واسطه‌ای در الگوی پیشنهادی

مسیر			مقدار	حدپایین	حدبالا	معناداری
سبک سهل گیرانه	روان‌رنجورخویی	آمادگی به اعتیاد	۰/۱۲	۰/۰۱۸	۰/۱۵۲	۰/۰۰۱
سبک سهل گیرانه	بازبودن نسبت به تجربه	آمادگی به اعتیاد	۰/۱۳	۰/۰۷۱	۰/۱۸۹	۰/۰۰۱
سبک سهل گیرانه	هویت سردرگم	آمادگی به اعتیاد	۰/۱۲	۰/۰۱۷	۰/۱۶۷	۰/۰۰۱
سبک سهل گیرانه	هویت زودرس	آمادگی به اعتیاد	۰/۱۶	۰/۱۰۲	۰/۲۳۸	۰/۰۰۱
سبک مستبدانه	روان‌رنجورخویی	آمادگی به اعتیاد	۰/۱۳	۰/۰۷	۰/۱۸۵	۰/۰۰۱
سبک مستبدانه	هویت زودرس	آمادگی به اعتیاد	۰/۱۶	۰/۱۰۲	۰/۲۳۸	۰/۰۰۱
دلبستگی ناایمن	روان‌رنجورخویی	آمادگی به اعتیاد	۰/۱۳	۰/۰۷۱	۰/۱۸۹	۰/۰۰۱
دلبستگی ناایمن	بازبودن نسبت به تجربه	آمادگی به اعتیاد	۰/۱۳	۰/۰۷	۰/۱۸۳	۰/۰۰۱
دلبستگی ناایمن	هویت سردرگم	آمادگی به اعتیاد	۰/۱۸	۰/۱۰۹	۰/۲۵۲	۰/۰۰۱
دلبستگی ناایمن	هویت زودرس	آمادگی به اعتیاد	۰/۱۷	۰/۰۷	۰/۲۵	۰/۰۰۱

سطوح معناداری مندرج در جدول ۴ همگی حاکی از معناداری روابط غیر مستقیم است. از این رو فرضیه‌های پژوهش مبنی بر میانجی گری روان‌رنجورخویی و باز بودن نسبت به تجربه، سبک‌های هویت سردرگم و زودرس بین رابطه سبک والدگری سهل گیرانه، مستبدانه و سبک دلبستگی ناایمن تائید می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از اجرای این پژوهش بررسی رابطه عِلّی سبک‌های والدگری (سهل گیرانه و مستبدانه) و سبک دلبستگی ناایمن (دوسوگرا / اضطرابی و اجتنابی) با میانجی گری ویژگی‌های شخصیتی (روان‌رنجورخویی و باز بودن نسبت به تجربه) و سبک‌های هویت (سردرگم و زودرس) با آمادگی به اعتیاد در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز بود. نتایج پژوهش نشان داد که والدگری سهل گیرانه به طور غیرمستقیم از طریق

روان‌رنجورخویی و بازبودن نسبت به تجربه با آمادگی به اعتیاد رابطه دارد. این نتایج با یافته‌های هاو[1] و همکاران، (۲۰۰۹)، و کلی‌مسترا، کروستی، و هال[2]، (۲۰۱۱) همخوانی دارد. در خانواده‌ای که فرزندان محبت زیادی را از والدین دریافت می‌کنند و هیچ‌گونه قوانینی برای خانواده وجود ندارد، خانواده‌ی نابسامانی پدیدار می‌شود که موجبات روان‌رنجورخویی را ایجاد می‌کند. در این خانواده‌ها، افرادی که در باز بودن به تجربه، نمره‌ی بالایی کسب می‌کنند و بیشتر اوقات، در جستجوی تازگی، تنوع و انجام تجربیات جدید هستند؛ به دنبال تجارب زیاد هویت زودرسی را در خود شکل می‌دهند و در برابر وظایف خود احساس سردرگمی می‌کنند و به مصرف مواد به عنوان یک تجربه‌ی متفاوت نگاه کنند. علاوه براین، سبک والدگری مستبدانه به طور غیرمستقیم از طریق روان‌رنجورخویی و هویت زودرس با آمادگی به اعتیاد رابطه دارد. والدین دارای سبک تربیتی استبدادی و سخت‌گیرانه، امکان کمتری به فرزندان خود برای ابراز عقاید، نظرات و احساسات می‌دهند و آن‌ها نمی‌توانند استرس‌ها و نگرانی‌ها را با والدین در میان بگذارند. این افراد روان‌رنجور و ناسالم، هویت آماده‌ای را با قوانین سخت دریافت می‌کنند و در سنین پایین به تجربه رفتارهای ناسازگارانه ازجمله اعتیاد و بزهکاری روی می‌آورند (شکر بیگی و یاسمی‌نژاد، ۲۰۱۴؛ گنجی و دیگران، ۱۳۹۳).

به طور کلی، در خانواده‌های با سبک فرزندپروری مستبدانه و سهل‌گیرانه به دلیل اینکه والدین کنترل کافی روی رفتار فرزندان ندارند و از آن‌ها حمایت لازم به عمل نمی‌آورند، لذا جو حمایتی که از ملزومات رشد فردی است برای فرزندان فراهم نمی‌شود (احمدی، و همکاران، ۲۰۱۴). در جو خانوادگی عاری از حمایت و اطمینان، این احتمال وجود دارد که سبک‌های هویت منفی مانند سبک هویت زودرس و سردرگم و ویژگی‌های شخصیتی منفی مانند روان‌رنجورخویی در فرزندان پرورش پیدا کند، یا اگر ویژگی‌های شخصیتی بالقوه مثبتی مانند باز بودن نسبت به تجربه در آن‌ها شکل بگیرد، از آن در جهت منفی مانند پیگیری رفتارهای پرخطر نظیر اعتیاد به موادمخدر استفاده می‌کنند. همچنین، نتایج پژوهش نشان داد سبک دلبستگی ناایمن به طور غیرمستقیم از طریق روان‌رنجورخویی و

1. Hoeve
2. Klimstra, Crocetti, & Hale

باز بودن نسبت به تجربه با آمادگی به اعتیاد رابطه دارد. سبک‌های دلبستگی ناایمن و مکانیزم‌های دفاعی رشد نیافته، نوجوان را در برابر فشارها و آشفتگی‌های روانی قرار می‌دهد و فرد را روان‌رنجور می‌کند. این افراد برای کاهش فشارهای روحی هر کاری را تجربه می‌کند و به سمت مصرف سیگار و مواد سوق می‌یابند. این نتایج با یافته‌های (فتحی و مهرابی زاده هنرمند، ۱۳۹۰) و (وید کیند[1] و همکاران، ۲۰۱۳) همسو است. علاوه براین، سبک دلبستگی ناایمن به طور غیرمستقیم از طریق هویت سردرگم و هویت زودرس با آمادگی به اعتیاد رابطه دارد. افراد دارای سبک دلبستگی ناایمن، مشکلات بین شخصی دارند، و در برابر حوادث زندگی آسیب‌پذیر بوده، در انجام وظایف خود سردرگم هستند و یا به دلیل هویت زودرس خود، احساس ناامنی و تشویش می‌کنند و برای مقابله با ناتوانی‌های خود به سمت مصرف مواد گرایش پیدا می کنند، این نتایج با یافته‌های (وجودی و همکاران، ۲۰۱۴) و (فتحی و مهرابی‌زاده هنرمند، ۱۳۹۰) همخوانی دارد. علاوه بر این، کاسل و همکاران (۲۰۰۶؛ به نقل از برهانی، ۲۰۱۳) اظهار می‌دارند که افراد برخوردار از سبک دلبستگی ناایمن فاقد مهارت‌های لازم برای برقراری و شکل‌دهی روابط اجتماعی هستند، لذا در برخورد با مشکلات به استفاده از موادمخدر روی می‌آورند. تربرگ و لیورس (۲۰۱۰) نیز گزارش دادند که سبک دلبستگی فرد، کیفیت خودگردانی عاطفی او را پیش‌بینی می‌کند. این احتمال وجود دارد که افراد با سبک دلبستگی زودرس و سردرگم، به دلیل فقدان توانایی کنترل هیجانات خود که از ویژگی‌های بارز افراد با شخصیت روان‌رنجور است، نتوانند مشکلات احتمالی زندگی را مدیریت کنند، لذا در دام استفاده از موادمخدر گرفتار شوند.

نتایج پژوهش حاضر به طور کلی نشان داد که عوامل درونی و بیرونی بسیاری در محیط در اعتیاد و مصرف موادمخدر تاثیر گذارند. بعضی از افراد به علت سبک تربیتی نادرست والدین و سبک دلبستگی ناایمن به طرف مصرف مواد گرایش پیدا می‌کنند و ویژگی‌های روان‌رنجورخویی و باز بودن نسبت به تجربه و هویت سردرگم و زودرس

1. Wedekind

فرزندان باعث تسهیل این عمل می‌شود. با توجه به توضیحات داده شده، تشخیص و شناسایی عوامل اثرگذار بر آمادگی به اعتیاد یکی از موضوعات مهم پژوهشی می‌باشد.

از آن جایی که برای ارزیابی برازندگی مدل پیشنهادی از روش مدل یابی ساختاری استفاده شده است، نتیجه‌گیری علت و معلولی باید با احتیاط صورت گیرد. نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر مربوط به دانشجویان کارشناسی می‌باشد، بنابراین، تعمیم نتایج آن به سایر گروه‌ها، باید با احتیاط صورت گیرد.

منابع

اسفندیاری، غلامرضا (۱۳۷۴). *بررسی و مقایسه شیوه‌های فرزندپروری مادران کودکان مبتلا به اختلالات رفتاری و مادران کودکان بهنجار و تاثیر آموزش مادران بر اختلالات رفتاری*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، انستیتو روان پزشکی تهران.

امانی، رزیتا و مجذوبی، محمدرضا (۱۳۹۰). پیش‌بینی سبک‌های هویت بر اساس سبک‌های دلبستگی، *فصلنامه روانشناسی بالینی و شخصیت*، ۲(۵)، ۲۴-۱۳.

آقا سلطانی، سوسن (۱۳۷۸). *بررسی رابطه بین هویت و خلاقیت در میان دانشجویان سال اول دانشگاه تبریز*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.

پازانی، فریبا (۱۳۸۳). *بررسی رابطه شیوه‌های فرزندپروری و اعتیاد والدین بر میزان گرایش به سوءمصرف در دانش‌آموزان دختر و پسر دبیرستان منطقه ۱۶ تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی تهران.

ترابیان، لیلا؛ عامری، فریده؛ و خدابخش، روشنک (۱۳۹۱) بررسی مقایسه‌ای ویژگی‌های شخصیت و سبک دلبستگی همسران بی‌وفا، خیانت دیده و عادی. *فصلنامه مطالعات روانشناختی*، ۸(۳۱)، ۲۶-۹.

حسن‌نژاد، کبری (۱۳۹۰). *بررسی رابطه بین سبک‌های هویت، هوش هیجانی با کیفیت زندگی دانش‌آموزان شهر شیراز*. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شیراز.

رحیمی‌موقر، آفرین (۱۳۸۵). *پیشگیری از اعتیاد*. سازمان بهزیستی کشور.

رضازاده، محمدرضا (۱۳۸۱). *رابطه سبک‌های دلبستگی و مهارت‌های ارتباطی با همسازی زناشویی در دانشجویان شهر تهران*. پایان نامه دکترای روانشناسی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.

زرگر، یدالله (۱۳۸۵). *ساخت مقیاس ایرانی آمادگی اعتیاد*. دومین کنگره انجمن روان شناسی ایران.

زرگر، یدالله؛ نجاریان، بهمن؛ و نعامی، عبدالرهرا (۱۳۸۷). بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی (هیجان‌خواهی، ابراز وجود، سرسختی روان‌شناختی)، نگرش مذهبی و رضایت زناشویی با آمادگی

اعتیاد به موادمخدر در کارکنان یک شرکت صنعتی در اهواز. *مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی*، ۱۵(۱ ویژه‌نامه)، ۱۲۰-۹۹.

عباسی سرچشمه، ابوالفضل (۱۳۸۴). *بررسی رابطه ساده و چندگانه نگرش مذهبی، خوشبینی و سبک‌های دلبستگی با رضایت زناشویی در دانشجویان مرد متأهل دانشگاه شهید چمران اهواز.* پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه شهید چمران اهواز.

فتحی، کیهان و مهرابی‌زاده هنرمند، مهناز (۱۳۹۰). بررسی میزان افسردگی، هیجان‌خواهی، پرخاشگری، سبک‌های دلبستگی و تحصیلات والدین به عنوان پیش‌بینی‌های وابستگی به موادمخدر در نوجوانان پسر شهر اهواز. *فصلنامه مطالعات تربیتی و روانشناسی*، ۹(۲)، ۴۵-۲۳.

گروسی فرشی، میرتقی (۱۳۸۰). *رویکردی نوین در ارزیابی شخصیت*. تبریز: نشر جامعه پژوه.

گنجی، حمزه؛ رهنمای نمین، مریم و شریفی، حسن پاشا (۱۳۹۳). پیش‌بینی گرایش نوجوانان به اعتیاد براساس ویژگی‌های شخصیتی و شیوه‌های فرزندپروری به منظور ارائه‌ی مدلی برای پیشگیری. *مجله اندیشه و رفتار*، ۹(۳۳)، ۵۶-۴۷.

وجودی، بابک؛ عبدل‌پور، قاسم؛ بخشی پور رودسری، عباس و عطارد، نسترن (۱۳۹۳). پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد بر اساس سبک‌های هویت، فرزندپروری و راهبردهای مقابله‌ای در دانش‌آموزان دوره متوسطه. *فصلنامه طب انتظامی*، ۳(۲)، ۱۳۴-۱۲۳.

Adams, C. R., & Binnon, R. (1986). *Biology of adolescent behavior and development*. New York: Sage Publication.

Adams, G. R., Shea, J., & Fitch, S. A. (1979). Toward the development of an objective assessment of ego-identity status, *Journal of Youth and Adolescence*, 8, 223–237.

Ahmadi, V., Ahmadi, S., Dadfar, R., Nasrolahi, A., Abedini, S., & Azar-Abdar, T. (2014). The relationships between parenting styles and addiction potentiality among students. *Journal of Paramedical Sciences*, 5(3), 2-6.

Ainsworth, M. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44,709-716.

Annabelle, M., Belcher,N., Nora D., Volkow, F., Moeller, G., & Ferré, S. (2014). The relationship between personality traits and fitness to addiction in vulnerable adolescents. *Trends in Cognitive Sciences*, 18(4), 211-217.

Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monograph*, 4, 1-102. DOI: 10.1037/h0030372.

Borhani, Y. (2013). Substance Abuse and Insecure Attachment Styles: A Relational Study. *LUX: A Journal of Trans disciplinary Writing and Research from Claremont Graduate University*, 2(1), 1-13.

Buri, J. R. (1991). Parental authority questionnaire. *Journal of Personality Assessment*, 57(3), 52-54.

Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1985). *The NEO Personality Inventory Manual*. Psychological Assessment Resources, Odessa, FL.

Diener, E., & Crics, C. (2012). Subjective well- being, the science of happiness and proposal for a national index. *American Psychology*, 55, 34- 43.

Taylor, G. J., Magby, R. M., Kushner, Sh. C., Atkinson, L. R. (2014). Alexithymia and adult attachment representations, associations with the five-factor model of personality and perceived relationship adjustment. *Comprehensive Psychiatry*,55(5), 1258-1268. DOI: 10.1016/j.comppsych.2014.03.015.

Hartman, S., Julie, A., Peckham, P., William R., Corbin, C., Jonathan R., … & King, Z. (2015). Direct and indirect links between parenting styles, self-concealment (secrets), impaired control over drinking and alcohol- related outcomes. *Addictive Behaviors*, 40, 102-108.

Hoeve, M., Dubas, J. S., Russ, T., Eichelsheim, V. I., Van der Laan, P. H., Smeenk, W., & Gerris, J. R. (2009). The Relationship between Parenting and Delinquency: A Meta-Analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37(6), 749-775. DOI: 10.1007/s10802-009-9310-8.

Isle, S., Soenens, B., Koen, L., Duriez, B., & Berzonsky, M. (2008). Perceived parenting dimensions and identity styles, exploring the socialization of adolescents' processing of identity-relevant information. *Journal of Adolescence*, 31, 151-164.

Jovanovic, D., & Mariana, V. (2014). Functionality of family relationships and parenting style in families of adolescents with substance abuse. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 128, 281-287.

Kassel, J. D., Wardle, M., & Robert, J. E. (2014). Adult attachment security and college student substance. *Addictive Behaviors*, 32, 1164 -1176.

Klimstra, T., Crocetti, E., & Hale, W. W. (2011). Identity formation in juvenile delinquents and clinically referred youth. *European Review of Applied Psychology*, 61,123–130.

Marcia, J. E. (1993). Identity in adolescence. *In Handbook of Adolescent Psychology*. New York: John Willy and Sons.

Mikulincer, M., & Shaver, P. (2005). Attachment theory and research, resurrection of the psychodynamic approach to Personality. *Journal of Research in personality*,39,22-45.

Pandina, R. (2006). Risk and protective factor models in adolescent drug use: Putting them to work for prevention. *Paper presented in National Conference on Drug Abuse Prevention Research*: *Presentations*, NIH Pub. No. 98-4293, 17-26.

Pricher, E. R., & Hayes, T. D. (2008). Structural equation modeling and Bootstrap method in Macro. *Journal of Personality and Social Psychology*, 23, 51- 58.

Shekarbeigi, A. R., Yasaminejad, P. (2014). Comparison of family parenting styles, self-esteem and general health and non-delinquent boys in Kermanshah. *Journal of Family Counseling & Psychotherapy*, 2(2), 178-92.

Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment style on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(5), 971-980.

Thorberg, F. A. & Lyvers, M. (2010). Attachment in Relation to Affect Regulation and Interpersonal Functioning Among Substance Use Disorder in Patients. *Addiction Research and Theory*, 18(4), 464-478.

Vojudi, B., Abdolpour, GH., Bakhshipour, A., Otared, N. (2014). Prediction of drug addiction preparation based on identity styles, parenting styles and coping strategies in High School Students. *Police Medicine*, 3(2), 123- 134.

Wedekind, D., Bandelow, B., Heitmann, S., Havemann-Reinecke, U., Engel, K. R., Huether, G. (2013). Attachment style, anxiety coping, and personality-styles in withdrawn alcohol addicted inpatients. *Substance Abuse Treatment, Prevention,and Policy*, 8(1), 1-13. DOI: 10.1186/1747-597X-8-1.